

Criteria for limited sanity for individuals that committed a sexual assault

Elena Kozerackaya

Department of Justice, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The results of scientific research conducted within the framework of the doctoral thesis "Forensic psychiatric evaluation of persons who have committed sexual criminal offenses". For the purposes of the study the author analyzed 286 cases of forensic psychiatric examinations regarding the subject, who committed the sexual offense and were at the forensic psychiatric examination in Kiev city center forensic psychiatric examination in 2000 to 2016 (16 years). To determine the relationship between the degree of opportunities to realize their actions and manage the solution and expert author on the group - "responsibility" - was empirically selected group - "limited responsibility", which was formed artificially, based on the national concept of "limited responsibility". Revealed that the identified socio-demographic and clinicals in this scientific research can be to determine criteria "limited responsibility" in forensic psychiatric examinations persons who have committed sexual offenses .

Мета роботи

Метою було на основі дослідження клініко-патопсихологічних, соціально-демографічних закономірностей протікання психічних розладів, застосовуючи метод ситуаційного аналізу розробити критерії судово-психіатричної оцінки, з виділенням групи "обмежено осудних" щодо осіб (підозрюваних, обвинувачених), які скоїли злочини на сексуальному ґрунті.

Методи дослідження

Для досягнення мети обстеження використовувалися наступні методи: інформаційно-аналітичний, клініко-психопатологічний, соціально-демографічний, експериментально-психологічний, метод ситуаційного аналізу, експертний, статистичний.

Предмет дослідження

Предметом дослідження були психічні та поведінкові розлади у осіб, які скоїли злочини на сексуальному ґрунті.

Матеріал дослідження

Дослідження ґрунтується на основі аналізу суцільної вибірки з підекспертних, які скоїли кримінальні правопорушення на сексуальному підґрунті та знаходилися на судово-психіатричній експертизі в Київському міському центрі судово-психіатричної експертизи з 2000 р. по 2015 р. (протягом 16 років), усього досліджено 287 підекспертних.

Збір інформації проводився шляхом вивчення даних з різних офіційних документів: медичних карт стаціонарного хворого, матеріалів кримінальної справи, актів СПЕ в спеціально розроблену карту обстеження, яка містить загальні відомості про підекспертного та експертизу, анамнестичні, соціально-демографічні, клінічні та індивідуально-психологічні

особливості підекспертних, дані про особу потерпілого, кримінал та посткримінальну ситуацію, поведінку підекспертного в період проведення СПЕ.

Актуальність

Серед тяжких злочинів проти особистості особливе місце займають злочини проти статевої недоторканості. Характерною рисою цього виду злочинності є те, що його найнебезпечнішим проявом є насильницькі злочини (зґвалтування, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом). Саме ці злочини часто бувають пов'язані з іншими формами злочинного насильства – вбивствами, нанесенням шкоди здоров'ю різного ступеня тяжкості, побоями, катуваннями тощо. Потерпілим, крім фізичних ушкоджень, наносяться ще й психологічні травми, які можуть зруйнувати все подальше життя людини [1].

Боротьба із злочинністю, і, зокрема, сексуальною злочинністю, є одним з найважливіших напрямів забезпечення національної безпеки України. Право на сексуальну свободу, право на сексуальну недоторканість, право на недоторканість сексуального життя є похідними від особистих прав людини, а саме права на свободу і особисту недоторканість, недоторканість приватного життя [2]. Громадська небезпека цього виду правопорушень визначається рядом несприятливих тенденцій в її структурі та динаміці, що визначає високу значущість проблеми судово-психіатричної оцінки осіб, які скоїли насильницькі дії проти статевої недоторканості і статевої свободи особистості. У структурі сексуального насильства виявляється зростання агресивності, жорстокості злочинців, зростання числа тяжких зґвалтувань, серійної сексуальної агресії [3].

До останнього часу не розроблено чітких критеріїв судово-психіатричної оцінки психічних розладів у осіб, які скоїли сексуальні правопорушення, зокрема критеріїв “обмеженої осудності”. Виходячи з цього комплексне дослідження осіб, об’єднаних загальною ознакою наявності елемента агресії в структурі сексуальної протиправної поведінки являється актуальним та своєчасним для виявлення чітких критеріїв оцінки їх психічного стану.

Результати та їх обговорення

З метою визначення взаємозв'язку між ступенем порушення можливості усвідомлювати свої дії та керувати ними та вирішенням експертних питань, усі спостереження були розподілені на 2 групи порівняння: 1 група – 200 спостережень: підекспертні, визнані «осудними»; 2 група – 14 спостережень: підекспертні, визнані «неосудними»; 3 група – “обмежено осудних” – 73 спостереження. Ця група – в основному (71 спостереження) була сформована штучно з 1-ої групи – “осудних”, виходячи з концепції “обмеженої осудності”.

Концепція обмеженої осудності базується на системному підході до поняття “обмежена осудність”, який розроблявся в українській судовій психіатрії В.Б. Первомайським та методологічній позиції “особистість-діяльність” Ф.В. Кондратьєва. [4,5]

Діагностика парафілій, визначення її форм та типів проводилася згідно критеріїв діагностики МКХ-10, а також дефініцій, прийнятих у вітчизняній психіатрії. Девіації (від - збиватися з шляху; синоніми - парафілії, парapatії, парерозии, сексуальні парастезії, перверсітети), різні форми відхилень від загальноприйнятих в рамках даної етнічної культури форм статевої поведінки. [6,7]

Для оцінки кореляції між номінальними змінними, наприклад, стать та серійність або “група осудності” та “тип особистості” широко використовуються показники Cramer's V та ϕ . [8] Останній коефіцієнт, у свою чергу, застосовується при не більше 2х категорій у змінній (наприклад, стать – чол або жін та серійність – є або немає (2x2)). Cramer's V можна використовувати при будь-якому числі категорій. Залежність сили кореляцій від числа

категорій представлена в **таблиці 1**.

1	0.10	0.30	0.50
2	0.07	0.21	0.35
3	0.06	0.17	0.29
4	0.05	0.15	0.25
5	0.05	0.13	0.22
Cohen's w	0.10	0.30	0.50

Таблиця 1. Кількість категорій у змінній та сила кореляції Cramer's V [8]

Проблема показника Cramer's V в тому, що для більших значень DF не існує загальноприйнятих референтних показників. Саме тому далі Cramer's V буде перераховано у Cohen's w за формулою $w = V \sqrt{(a-1)}$, де а, це к-ть колонок - 1. Оскільки у якості колонок нижче представлені групи (3-1 = 2), тобто можна спростити до $V*1.4142$. При цьому, к-ть колонок не має перевищувати к-ть рядків. В останньому разі буде використано стандартний Cramer's V.

Гіпотезою дослідження в цьому випадку є те, що якщо справді є необхідність створювати нову категорію для «обмежено осудних», то ми будемо бачити кореляцію для багатьох показників, тобто певні властивості суб'єктів будуть, дійсно, притаманні тільки цій групі.

Кореляція між групами «осудні»-«неосудні»-«обмежено осудні» (штучно створена група):

Група	Серійність		% серійних
	Немає	Є	
Неосудні	12	2	14.3%
Обмежено осудні	43	30	41%
Осудні	174	26	13%
DF	2		
Cramer's V	0.304 (середня сила кореляції)		

Таблиця 2. Серійність

Група	Клішованість		% клішованих
	Немає	Є	
Неосудні	12	2	14.3%
Обмежено осудні	43	30	41%
Осудні	174	26	13%
DF	2		
Cramer's V	0.304 (середня сила кореляції)		

Таблиця 3. Клішованість

Група	Поведінка після СНД		
	Послідовна, логічна	Заснув біля жертви	Неадекватна
Неосудні	11	1	2
Обмежено осудні	73	0	0
Осудні	197	0	3
DF	4		
Cramer's V	0.244 (середня, наближається до сильної)		

Таблиця 4. Поведінка після СНД

Категорії: органічний розлад особистості, емоційно-нестійкий тип, епілептоїдний, соціальний розлад особистості, дисоціальний, ананкастичний, легкий психоорганічний синдром, без особливостей	
DF	14
Cramer's V	0.257
Cohen's w	0.363 (середня)

Таблиця 5. Тип особистості

Категорії: галюцинаторно-маячна, імпульсивна, корислива, агресивна, насильницько-агресивна, заострення сексуального потягу у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, інше/невідомо	
DF	12
Cramer's V	0.428
Cohen's w	0.605 (сильна)

Таблиця 6. Мотивація СНД

Категорії: цілий спектр діагнозів, починаючи від органічного ураження мозку та закінчуючи шизофренією	
DF	36
Cramer's V	0.626
Cohen's w	0.885 (сильна)

Таблиця 7. Діагноз

Категорії: статті ККУ, включаючи ст.152 ч.1, 152 ч.2, 152 ч.3, 152 ч.4 тощо	
DF	36
Cramer's V	0.395
Cohen's w	0.559 (сильна)

Таблиця 8. За характером СНД (стаття ККУ)

Попарне порівняння груп. Відносний ризик.

Для подальшого аналізу було проведено попарне порівняння груп, а саме «обмежено осудних» із неосудними та «обмежено осудних» із осудними. Гіпотеза полягає у тому, що емпірично створена група «обмежено осудних» має мати відмінні показники із іншими групами. Для цього був використаний метод оцінки відносного ризику, який використовується для двох дихотомічних змінних (2 номінальні змінні, які мають тільки по 2 категорії).

Відносний ризик у «обмежено осудних» в порівнянні із «осудними»

Показник	Значення
Відносний ризик	0.50; 95% ДІ 0.19-0.127
Pearson Chi-Square	61.315
Достовірність	P<0.001

Таблиця 9. Клішованість (немає/є) *обмежено осудні на 50% частіше мали клішовані СНД, ніж група осудних; статистично достовірно

Показник	Значення
Відносний ризик	0.214 (0.115-0.399)
Pearson Chi-Square	25.891
Достовірність	<0.001

Таблиця 10. Серійність (немає/є) *обмежено осудні майже у 5 разів частіше скоювали серійні правопорушення

Показник	Значення
Відносний ризик	4.841 (1.115-21.024)
Pearson Chi-Square	5.322
Достовірність	0.021

Таблиця 11. Один чи у складі групи (один/група) *Обмежено осудні майже у 5 разів частіше скоювали злочин самостійно, без групи; статистично достовірно

Показник	Значення
Відносний ризик	0.282 (0.162-0.493)
Pearson Chi-Square	20.784
Достовірність	<0.001

Таблиця 12. Чи було сп'яніння (так/ні) *Обмежено осудні майже у 4 рази рідше скоювали СНД у стані алкогольного сп'яніння

Висновки

Виразовування сили кореляції за показниками продемонструвало, що після введення емпірично виділеної групи «обмежено осудних» спостерігається кореляція (середня та сильна) між групою «осудності» та наявністю алкогольного сп'яніння, характером СНД, діагнозом при експертизі, мотивацією СНД, типом особистості, домінуючою емоцією, способом скоєння СНД, клішованістю та серійністю. «Обмежено осудні» від «осудних» достовірно та значно відрізняються по таких дихотимічних показниках, як клішованість, серійність, скоєння СНД самостійно чи у складі групи, та чи було сп'яніння під час СНД. Отже, ці групи дійсно є гетерогенними та виокремлення групи «обмежено осудних» щодо злочинів на сексуальному ґрунті є виправданим.

References

1. Zhyzha AO. Analiz zlochyniv proty statevoi' svobody ta nedotorkannosti osoby. *Derzhava ta regiony*. 2011; 2:98-100.
2. Zhyzha AO. Seksual'nye prava cheloveka: novyj vzgljad sovremennogo obshhestva na reguljaciju seksual'nogo povedenija. *Istor, filosof, polit i jurid nauki, kul'turologija i iskusstvovedenie*. 2013; 9(2):189-192. [Publisher Full Text](#)
3. Mihajlova OJu. Kriminal'naja seksual'naja agressija: teoretiko-metodologicheskij podhod. Rostov-on-Don: Rostov-on-Don University; 2000.
4. Pervomajskij VB, Ilejko VR. Sistemnyj podhod k ponjatiju ogranichennaja vmenjaemost'.
5. Kondrat'ev FV. Metodologicheskie aspekty problemy ogranichennoj vmenjaemosti. Moscow: Sb nauch tr; 1996.
6. Nuller JuL, Cirkina SJu. Klassifikacija psihicheskikh i povedencheskikh rasstrojstv: klinicheskie opisanija i ukazanija po diagnostike. Kyiv: Fakt; 1999.
7. Spaans M, Barendregt M, Haan B. Diagnosis of antisocial personality disorder and criminal responsibility. *Int J Law Psychiatry*. 2011; 34(5):374-378. [DOI](#) | [PubMed](#)
8. Cohen J. Statistical power analysis for the behavioral sciences (2-nd edition). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates; 1988. [Publisher Full Text](#)